8308.RC
1-2

OBRAZLOŽENJE,

ustrojni nacrt i naukovna osnova

GRADJANSKE UČIONE

sa strukovnimi tječaji

priredio

Ignj. Bartulić.

Digitized by Google

Digitized by Google

Predgovor.

Od g. 1870. ovamo uvodi se u Cislajthaniji nova vrst zavodah, koju i naše občinstvo pod imenom gradjanskih učionah jurve poznaje. Ovakovih zavodah ima i naša hrvatsko-slavonska krajina. Svrha ovih učionah naznačena se nalazi već u samom njihovu nazivu; one bo imadu zadovoljiti potrebam gradjanah, kamo se poglavito računati imadu: trgovci, obrtnici, zanatnici i s néke strani poljodělci. Već u prvom dělu ove radnje doznati će prijazni čitatelj, da je potreba ovih učionah nastala usled toga, što su nižji razredi realakah udešeni prema višjim svojim razredom, same pako realke tako uredjene, da imadu služiti kano pripravilišta za višje tehničke zavode. Budući je po tom nižjim razredom realakah oduzeta njihova uporavivost za one svrhe, koje napomenute vrsti gradjanah potrebuju, nastala je bila podjedno dužnost, da se toj potrebi današnjega vremena zadovolji. Samo se je radilo o načinu, kako da se to izvede. Prem u Cislajthaniji ovdě ondě posebnih učionah za obrtnike i trgovce imade, hotělo se je onimi učionami osobito onim gradjanom pomoći, koji troškovah namaknuti nemogu, da děci svojoj ono naobraženje pribave, bez kojega jim nikakva napredka nije. Broj pako ovakovih gradjanah je pretežno veći. Izdadoše dakle osnove i uvedoše prema njim gradjanske učione, kakovih i u vojnoj krajini vidimo. Budući pako ove osnove naravi krajišničkog občinstva, jer gradjanstva u obće ondě niti neima, neodgovaraju, a vrěme i na vrata našega gradjanstva silno već kuca; naměra je ovoj radnji pokazati način, kakove bi gradjanske učione u obće a kod nas napose biti imale, da svojoj zadaći čim većma zadovolje. Da se ova svrha čim više postigne, pomagale su tječajem prošloga lěta néke domaće ovděšnje sile svojim izkustvom i savětom kod izradjenja osnove, koja tretji dio ove radnje sačinjava, i kojim silam nižepodpisani svoju iskrenu hvalu izriče.

Polag ove osnove bila je naměra ovdě u gradu preustrojiti ovogradsku gl. učionu u gradjansku učionu sa strukovnimi tječaji, u koju svrhu morala je ona odobrenje vis. naše zemaljske vlade ponajprije zadobiti. Akoprem se je visokoista rěšenjem oděla za bogoštovje i nastavu od 19. prosinca 1872. br. 4402, izdanim na poglavarstvo sl. i kr. grada Karlovca onamo izjavila, da ova potanje obrazložena osnova istina puno vrědna prineska k važnomu tomu pitanju današnjega vre-

Digitized by Google

mena zadržaje, dodaia je ona k tomu jošte, da se ona nedrži dotle vlastnom o pitanju gradjanskih učionah išta odlučiti, jer da se temeljne crte obustroju sveukupne obuke, dakle i ob ustroju gradjanskih učionah, imaju zakonodavnim putem ustanoviti. — Usléd toga odgodjeno je uredjenje ovogradske gl. učione do boljega vremena, a dotle će biti i više vremena, da se ovo pitanje čim povoljnije i koristnije po naše gradjanstvo réši, za čim ova radnja u prvoj liniji teži.

U KARLOCU 30. svibnja 1873.

Pisac.

Digitized by Google

I. Obrazloženje.

Premda u nas zakonodavnim putem nije jošte odredjeno, od koje pa do koje godine starosti svoje imade dête školu polaziti, da po izminutju toga roka preći može u zanat ili trgovinu: stoji ipak, da je svako dête mužkoga i ženskoga spola dužno polaziti učionu.

U najnovije doba obvezana su děca u Cislajthaniji zakonom od 14. svibnja 1869. i to §. 21. na polazak pučke učione od dovršene 6. do dovršene 14. godine dobe svoje.

Ovo razdobje od osam godinah uzima se ovdě za temelj u nadi, da će i u nas već iz toga uzroka takodjer postati zakonom obveznim, pošto su svi naši kulturno-družtveni odnošaji na odnošaje oslonjeni, koji nas sa zapadnom polovinom austrijsko-ugarske monarhije vežu. Prema tomu nastojati ću u sledećem pitanju, koje se što shodnijega uredjenja našega školarstva u obće, napose pako preustrojenja dotično razširenja naših pučkih učionah tiče, plodove tamošnjega napredka prema potrebam naše zemlje u obće, napose pako ovoga grada iznesti i upotrěbiti. U tu svrhu osobitu pozornost obraćam na brošuricu, izašlu u Insbrucku g. 1871. pod naslovom „Motivenbericht, Organisations und Lehrplan der vierklassigen, Fachkurse enthaltende Bürgerschule".

Ja ću prema ondě izloženim načelom, obziruć se vazda na posebne okolnosti ovoga grada, ponajprije razviti načela, kojih sam se, sastavljajuć naukovnu osnovu, držao, dočim ću tječajem ovoga obrazloženja iztaknuti njezine veće prednosti naprama onoj naukovnoj osnovi, koja na nižih realkah obstoji, ter naprama naukovnoj osnovi, koja je na novo ustrojenih gradjanskih učionah u Vojničkoj Krajini uvedena, usled čega ćemo doznati, da gradjanska učiona imade vazda pred očima imati praktičku svrhu, te obrtničtvu, trgovini i gospodarstvu dovoditi sposobne sile; pa pošto toj zadači niti gradjanske učione u Cislajthaniji niti one u vojničkoj krajini posve neodgovaraju, da će potreba nastati, uvedene jurve naukovne osnove gori naznačenoj svrsi bolje prilagoditi.

Da sve to laglje vidimo, predjimo na samu stvar.

Po obstojećih državnih zakonih obvezani su roditelji děcu si u školu slati. Prema ovoj obvezi imadu i roditelji neoborivo pravo zahtěvati, da bud država bud občina takve učione podiže, koje će za cěla trajanja dužnoga školskoga polazka děci od što veće koristi biti ali ipak tako, da se jedno te isto kroz više podinah toga trajanja neuči, nego tako, da se tečajem cěloga toga trajanja godimice šta nova i to prema dětinjemu razvoju primerena nauča; dapače ona gori napomenuta obveza daje roditeljem pravo zahtěvati, da jim se děca tječajem dužnoga školskoga polazka onim znanjem i onom věštinom oboruža, što joj ima u budućem životu od glavne koristi biti t. j. škola ima dužnost jamčiti za to, da joj učenici budu valjani državljani, vrstni gradjani i občinari.

Pa kako se je dosele prema tomu načelu radilo? Tko je mogao da dête svoje poslě dovršene pučke učione dalje naobrazi, slao ga je u gradsku učionu, a poslě ove u gimnaziju, realku i preko ovih na sveučilište, tehničke zavode. Ovdě mu se dovoljne prigode pružalo, da godimice šta nova uči i za budući život čim bolje oboruža. Ali koliko ima takove děce, koja sve te rěke zabrodi i prebrodi? Nije li upravo većina takovê děce koja samo pučku, dotično gradsku učionu svrši, pak onda ide u kakov zanat, obrt, trgovinu, gospodarstvo t. j. stupa u kakov gradjanski stališ i to obično onaj, kojemu i roditelji spadaju. Pa da li naša děca mogu sa ono znanja zadovoljiti zahtěvom, koje se današnji dan drugdě na obrtnika, trgovca i t. d stavljaju? Nestojimo li u

Digitized by Google

tom pogledu jošte uvěk ondě, gdě smo prije 20 i više godinah stajali, dapače jesmo li se u obće šta pomakli? Je li naši obrtnici, zanatnici, a reći ćemo i trgovci, zahtévaju prigodom primanja od svojih naučnikah, da su sbilja s dobrim uspěhom pučku učionu dovršili, da su prekoračili jurve školi propisano vrěme, da i tječajem svojega naukovanja rado se služe sgodom tako zvane produžne ili nedělјne učione? Dokle se kani u nas u tom neradu, u toj nebrigi ostati?

Zahtévi, koji se današnji dan na školu stavljaju, nalažu dužnost, da sama o tom razmišlja, na kakov način da se većini školu polazeće déce pripomogne, te je vazda nastojala pronaći sredstva, da se toj potrebi zadovolji.

Do početka prošle školske godine smatrani su bili niži razredi realakah kano takve učione, koje su obrtničtvu i trgovini dovodile sposobne i dorasle sile; ali sada nije tomu tako: sada su realke postale čiste sredњe učione t. j. pripravišta za tehničke zavode kano što su gimnazije za sveučilišta. Sada broji podpuna realka sedam razredah, kojim će doskora i osmi nadoći imati. Dolnja četiri razreda nose ime niže realke. Predmeti, koji se ovdě uzimaju, jesu: věronauk 8 satih na tjedan; nastavni jezik sa 15; zemljopis i pověst takodjer sa 15 sat.; računica sa 13 sat.; prirodopis sa 6 sat.; naravoslovje sa 6 sat.; lučba sa 3 sat. měrstvo i měrsteno crtanje sa 15 sat.; prostoručno risanje sa 12 sat.; i napokon krasopis sa 3 sata.

Da vidimo:

Nastavni jezik. U nižoj realci ima se postići ovo znanje: praviilno izgovaranje i čitanje, okretnost i slovnička pravilnost, sigurnost u poznavanju oblikoslovja i skladnje. — Naukovno gradivo iz ovoga predmeta jest dakle takovo, da mu sa znanstvene strane prigovora neima, ali mu se obzirom na pitanje, o kojem se ovdě radi, s toga prigovoriti mora, što se nikakov ili veoma slab obzir uzeo na one vrsti sastavakah, koje u poslovnom světu dolaze.

Zemljopis i pověst. U nižoj realci cělj je ovomu predmetu: poznavanje površja zemaljskoga obzirom na njegovo prirodno i političnо omedjenje i obzirom na najznamenitije odnošaje za obrt i trgovinu, imajuć vazda pred očima austrijsko-ugarsku državu. Pregled najznatnijih dogodjajah ukupne světske pověsti s osobitim obzirom na životopisne momente.

O posebnom kakovu trgovačkom zemljopisu i statistici neima ovdě nikakva govora. —

Računica. U nižoj realci ima se postići ovo znanje: okretno i sigurno računanje sa brojkami na pamet i pismeno obaziruć se na praktično-važnije slučaje života; věžbanje sa prve četiri vrsti računa sa pismeni u koliko je to od potrebe za rěšenje jednačbah sa jednom ili sa dvě nepoznanice.

Dočim svekoliko računično znanje na podpunoj realci onamo směrati ima, da se temeljito znanje i věština elementarne računice kano strogo dokazujuće znanosti steče, to se na taj uvět već u nižih razredih realke mora misliti, odkuda slědi, da nastava u tom predmetu pretežno ima biti theoretična.

Dakle i one vrsti računah, što se ovdě uzimaju, kano što su: postotični, odbitnički (diskontni), ročni, diobeni, poprěčni i računi směse, svi ti računi njeguju više theoretičnu nego li praktičnu stranu.

Ostali, u poslovnom světu toli potrebni, računi, kano: obračunanje opravnine (provizije), mešetarine (Courtage), dobitka, gubitka, rabata, razni novčani računi, obračunanje měnicah, državnih i obrtničkih papirah (dionicah), računi o robi, prosto i složeno obračunanje robe (kalkilacija), tekući račun (Conto corrente), knjigovodstvo i t. d. niti se neuzimaju.

Měrstvo stupa istom u razredih više realke kano pravi nastavni predmet i to odmah sa strogo znanstvenoga gledišta.

Prirodopis i naravoslovje. Glede prvoga ima se u nižoj realci postići ovo znanje: na temelju zornom ima se učenik upoznati i izvěžbati u medjusobnom razlikovanju najvažnijih predmetah ustrojnoga i neustrojnoda světa; glede drugoga pako na temelju pokusah upoznati se sa lahko shvatljivimi prirodnimi pojavi i njihovimi zakoni, osvrtjući se na praktičnu njihovu stranu u toliko, u koliko je to za obću svrhu potrebno.

Za svukoliku realku valja obzirom na ove predmete ova svrha: Sustavni pregled životinstva i bilinstva temeljen na poznavanju najvažnijih činjenicah iz anatonije, fiziologije i morfologije, poznavanje oblikah i svojstvah najvžnijih rudah; razuměvanje najvažnijih pojavah prirodnih i njihovih zakonah na temelju strogoga dokazivanja, u koliko to elementarna računica depustiti može. Uporaba svega toga nauka na ukupnu sliku zemlje kano něke iz prirodnih tělesah sastavljene, ujedinjene i pravilno razvite cělosti.

Digitized by Google

Nastavna ova, slobodu mišljenja i nazivanja světa doisto silno pobudjujuća svrha, ima se takodjer i u nižih razredih realke vazda pred očima držati; radi toga ima se nastava iz prirodopisa protezati na najvažnije oblike ustrojnoga i neustrojnoga světa, jerbo se samo na tom temelju dokazati mogu bitni temelji anatomije, fiziologije i morfologije; naproti nezaseča u tu nastavnu svrhu učenike upoznavati sa onimi životinjami, bilinami i rudami, koje bi po budućega obrtnika i trgovca važne a po gospodara koristno-ili štetonosne mogle biti.

Tako isto nemože se, što se naravoslovja u realkah tiče, obzirom na odměren broj urah, pobliži govor povesti o praktičnoj strani pojmljenih zakonah; medjutim niti neleži u nastavnoj svrsi, da se potanje baviti može sa praktičnom porabom, kakova se za budućega obrtnika, trgovca ili gospodara zahtěva; dapače dužna je pokusna fizika u nižih realkah samo one pojave i zakone preduzimati, koji se u višoj realci znanstveno dokazuju. Od tuda slědi, da se na realkah niti preduzimati može nauk o strojevih i alatu u onom obsegu, kako bi to za budućega obrtnika, zanatnika i gospodara potrebno bilo.

Lučba. Naučna svrha ili cělj ovomu je predmetu na nižoj realci: pregled najvažnijih počelah slučeninah s osobitim obzirom na to, kako obćenito u prirodi dolaze, neupuštajući se dublje niti u sama theoriju niti u reakciju.

Lučba, kano nastavan predmet, predaje se medjutim samo u zadnjoj godini realke u 3 sata na tjedan, te se uslěd toga niti podpuno obrubiti nemože. A upravo oni dělovi, koji su dandanas poljodělcu, trgovcu i obrtniku neobhodno potrebiti znati, upravo ti dělovi lučbe niti se u nižoj realci neuzimaju.

Měrstveno crtanje. Na nižoj realci svrha mu je: poznavanje temeljah měrstva i nauka o měrstvenih konstrukcijah; věština u crtanju sa ravnilom ili linealom.

Samo nastavno gradivo razpada pako u pojedinih razredih ovako:

I. RAZRED, 6 urah na tjedan: Zorno měrstvo. Měrstvene tvorine u ravnini, pravac (crta u obće), trokut, četverokut, višekut, okrug, spajanje ovih likovah, měrstveni nares ili ornamenat.
Temelji měrstva u prostoru.

II. RAZRED, 3 sata na tjedan: Ravninoměrstvo (planimetrija), věžbe sa šestilom i šestilačkom spravom (Reisszeug) u obće, poraba risarskog ravnila (Reisschiene) i trokuta.

III. RAZRED, 3 sata na tjedan: produženje navedena gradiva obzirom na slučajeve tehničkog izkustva.
Tělesoslovje ili stereometrija.

IV. RAZRFD, 3 sata na tjedan: Uporava četirijuh vrstih temeljnih računah sa pismeni na rěšitbu zadatakah iz ravninoměrstva i tělesо-měrstva. Znanstveno izvadjane věžbe u risanju najvažnijih krivuljah u ravnini.

Iz ovoga nabrajanja slědi, da se budućemu obrtniku i u ovom predmetu malo pruža; jer n. p. iz uporavna měrstva, predmeta za obrtničtvo toli važna i uvedena u svakoj sa svoje valjanosti poznatoj produžnoj učioni u Virtemberžkoj, nedolazi upravo ništa; isto tako nedolazi obrtničko crtanje. Medjutim nemože navedeno gradivo zadovoljiti niti budućega trgovca ili gospodara.

Prostoručno risanje. Naučna mu je cělj: upoznati i uvěžbati se u prostoručnom risanju bud obzirom na praktičke svrhe bud na budjenje ukusa.

Ova cělj imat će se vazda pred očima imati, gdě se prostoručno risanje sustavno predaje; ali razlika ipak postoji u tom, da će budući tehnik po drugih predložcih raditi imati, nego li budući obrtnik, jer je svakomu od njih drugi zadatak u životu naměnjen. Kod budućega trgovca ili gospodara bilo bi budjenje i oplemenjenje ukusa skoro jedina nastavna cělj.

Krasopis. Cělj mu je: prisvojiti si čitljivo i dopadno pismo, izključivši svaku vrst umětnih slovah. Za buduće trgovce, osobito pako nèke vrsti obrtnikah, bilo bi pako upravo ovo poslědnje doista potrebno. —

Kratko ovo razlaganje novoga nastavnoga nacrta pokazuje dovoljno jasno, da današnja nižja realka nije više obrtničkom učionom, ali da ona niti na to neide, brinuti se za buduće trgovce, a najmanje za gospodare. Ovo pako razlaganje uzelo se je u pretres radi toga, da se jasnije pokaže i bolje uvidi, što manjka i za čim se težiti ima, da oni roditelji zadovoljeni budu, koji su děcu svoju za trgovca, zanatnika, obrtnika, ili gospodara opredělili; jer neoborno je njihovo pravo zahtěvati, da bud občina bud država tu dužnost na se primi i njihovoj děci dovoljnu prigodu pruži, za svoje se buduće zvanje što bolje pripraviti, kad već država od

Digitized by Google

svakoga gradjanina, dakle i od upitnih roditeljah, bezuvětno zahtěva, da svoju děcu od někoga pa do někoga stalnoga broja godinah u školu šalju.

Takva pako učiona, koja toj potrebi u gori naznačenom pravcu zadovoljiti ima, prozvana je u najnovije doba gradjanskom učionom. Istina bog, da je i dosada drugdě učionah bilo, i da jih jošte imade, koje se za podmirenje najpréčijih potrebah praktičkoga života brinu. Medju takove spadaju: učione trgovačke, obrtničke, gospodarske, šumarske, i t. d. t. j. takve učione, koje se oko podignutja i unapredjenja trgovine, obrtničtva, i gospodarstva zanimaju. Ali pošto su takve učione jedno rédke a s druge strane većinom se u rukuh privatnih osobah nalaze, koje učestnikom velike materijalne terete nalažu; pošto niti država a niti same občine pokraj tolikih svójih potrebah dulje niti misliti nemogu na to, da se za posebne praktične svrhe strukovne učione podižu i uzdržavaju: cislajtanska je vlada u §. 17. zakona od 14. svibnja 1869. podignutje tako zvanih gradjanskih učionah naredila, kojim imade biti svrha, podati onim, koji srédnja učilišta polaziti naměravaju, takvo odgojenje, koje préko granicah dosadanje pučke i gradske učione presiže.

Naredbom cislajtanskoga ministarstva za bogoštovje i nastavu od 20. kolovoza 1870. bude naukovna osnova za gradjansku učionu uglavljena i zemaljske školske oblasti budu pozvane, svestrano ju pretresti, ter na odobrenje podnesti one proměne, koje se kano takove dovoljno pronadju. Zemaljske školske oblasti odzvaše se doista toj ministarskoj naredbi, izpravivši dotično udesivši ju prema okolnosti pokrajine svoje i pošto privolu ministarsku dobiše, otvoriše na temeljn priudešene takve osnove samu učionu te od to doba vidjamo u svakom školskom okružju takvih učionah jurve uvedenih.

Da se je jasan pojam o zadatku tih učionah imalo, nebi bilo vojno ministarstvo, u koliko mu svakako svaka pohvala u tom pogledu ići mora, samo za se, nesaslušavši mněnja odlučujućih faktorah, gradjanske učione u vojničkoj krajini podizalo, te nebi imala potreba nastati, da se iste učione pravoj koristi krajiškoga pučanstva čas prije dovedu.

Medjutim da u větar negovorimo, preći nam je na samu osnovu, u kojoj se ujedno zrcali osnova, na temelju koje su s malom iznimkom sve gradjanske učione u Cislajthaniji uvedene, i koja je tiskom izašla u prva tri broja pedagogijskoga lista „Napredak" od g. 1872. Učevno gradivo proteže se na V-VIII. u kojih dolaze slédeći predmeti: Věronauk sa 8 satih na tjedan; hrvatski jezik sa 25 sat.: němački jezik sa 16 sat.; zemljopis i povést sa 11 satih.: naravoslovne znanosti sa 13 sat.; računica i knjigovodstvo sa 13 sat.; měrstvo sa 6 satih, crtanje sa 7 i krasopis sa 4 sata. Pévanje i jačanje těla nespadaju na obvezne predmete te se uče u posebnih satih. Napose

I. Věronauk. Predmet ovaj predaje se u svakom razredu po dva sata na tjedan. Razděljenje učiva na pojedine godišnje tječaje nstanovljuju crkvene oblasti.

II. Hrvatski jezik i to:

V RAZRED, 7 satih na tjedan. Obuka u ovom predmetu obsiže:

a) čitanje kano u IV. r. (gl. učione) ali s osobitim obzirom na slikovite i običajne réči u narodu te sunačne ili istoznačne réči (sinonime), nastavljeno vézbanje u predavanju čitanoga.

b) Vézbe u govoru na temelju štivah. Proměna dělovah izreke u podredjene izreke i obratno. Pokratjenje podredjenih izrekah. Mogući, pogodbeni i željni način glagola. Nastavljenje tvorbe réčih.

c) Slovnica: prosta, razširena izreka. Sklanjanje samostavnika, pridavnika, zaimena i brojnika. Zahtévanje padežah po glagolu, pridavniku i predlogu; uporaba izvéstnih i neizvéstnih pridavnikah. Krnje (eliptičke) izreke. Pravopis.

d) Vézbe u pisanju: diktati, pripovédke i opisi u širjem obsegu po mogućnosti polag štivah; kratka pisma (listovi). Čitanka za IV. r. slovnica za IV. r.

VI. RAZRED, na tjedan 6 satih.

a) Čitanje vestnim (?) si naglašivanjem réčih i izrekah, naznačenje sadržaja u kratko, pronadjenje glavnoga smisla. Najpoznatije spisatelje štivah treba spomenuti i ako je moguće njihov životopis u kratko priobćiti; vézbanje u slobodnom predavanju. Čitajuć pésme valja učenike pozornimi učiniti na srok i stope stihovah.

b) Vézba u govoru kano u V. raredu. Pripovédanja čitanoga svojimi réčmi (izpustivši sve, čim je spisatelj štivo izkitio); pretvaranje izrečnih sglobah u izrečne sveze i obratno. Obširnije vézbanje u tvorbi réčih.

Digitized by Google

c) Slovnica: Tumačenje stegnute i sastavljene izreke; uzporedni i poredni veznici; sklanjanje svih sklonivih čestih govora (vrstih rěčih), obzivući se osobito na njihove nepravilnosti. Pravopis. Obrazloženje i pravilno uporabljenje razrezah ili razgodakah.

d) Vežbe n pisanju: Pisanje opisujućih i pripovědajućih pěsamah prostim govorom (prosom); ini opisi i pripovědke po danom gradivu (danoj stvari). Pisma iz života učenikah. (Slovnica za IV. r. i Veberova skladnja. Čitanka za I. i II. r. niže gimnazije.)

VII. RAZRED, na tjedan 6 satih.

a) Čitanje kano u VI. r. Pronadjenje osnove (disposicije) u povećih štivah. Razmatranje štivah po njihovu opisu. Običajnije vrsti pěsničtva.

b) Vežbe u govoru. Ove vežbe priključuju se po mogućnosti štivom; tvorba svih oblikah izreke, věština u njihovu pretvaranju.

c) Slovnica. Vežbe u pisanju. Opisi i pripovědke kano u VI. razr. Najobičniji poslovni listovi (sastavci); izradjenje danoga gradiva (stvari) poput shodnih štivah. Pisma iz života učenika. Iste knjige kano u VI. r.

VIII. RAZRED, na tjedan 6 satih.

a) Čitanje kano u VII. razr. no put pripravljajuće takovu krasnoslovnomu (estetičnomu) predavanju prozaičkih i pěsničkih štivah, koje je prema duševnomu razvitku (naobraženosti) učenikah. Vežbe u slobodnom predavanju po zadanoj themi.

b) Slovnica: Pregledno sbranje svega, što se je dosele iz jezikoslovja i književnosti učilo. Kratak nacrt pověsti i književnosti.

c) Vežbe u pisanju; Opisi, pripovědke i kratke razprave, za koje si učenici po mogućnosti sami osnovu sastavljaju. Pisma i poslovni sastavci, koji se u gradjanskom životu najobičnije upotrebljuju. (Čitanka za IV. r. niže gimnazije. Veberova skladnja).

Ako se naukovnomu gradivu iz ovoga predmeta onakova šta prigovoriti nemože, što se je glede nastavnoga jezika za niže realke učinilo, to se ipak mora prigovoriti, da je obzirom na ostale zahtěve gradjanske učione, te potrebe budućih obrtnikah, trgovacah i gospodarah svakako prevelik broj satih tomu predmetu u pojedinih razredih uzet, jer se i u kratjem vremenu, osobito što se poslědnjih razredah tiče, ondě naznačeno gradivo s uspěhom uzeti može. (Sravni s otim razradjenje gradiva o istom predmetu na dotičnom městu ove radnje (§. 50)

III. Němački jezik. Predmetu ovomu odredjeno je u sva četiri razreda 16 satih na tjedan. Obuka u ovom predmetu obuhvatja u

V. RAZREDU, sa 4 sata na tjedan: uvod u němački jezik. (Němačka početnica za viši odsěk I. razreda).

VI. RAZRED, sa 4 sata na tjedan: po osnovi i obsegu „praktične slovnice němačkoga jezika za III. razred". Věžbanje u predavanju i věžbanju u slobodnih zadatcih.

VII. RAZRED, sa istim brojem satih: po osnovi i obsegu druge polovice „praktične slovnice za IV. r.". Vežbanje u predavanju i izradjenje slobodnih zadatakah.

VIII. RAZRED, tako isto: sbranje svega, što se je dosele iz němačkoga jezika uzelo. Čitanka od Niedergesässa 3. sv. 2. dio. Pripovědke, opisi i t. d. po osnovih i bez njih.

Akoprem su učenju němačkoga jezika u svakom razredu gradjanske učione odredjena četiri sata na tjedan, to je obzirom na praktičnu stranu, koja se i u ovom jeziku vazda pred očima imati mora, uzeto s jedne strane premalo učevnoga gradiva uz preobilan broj satih, usléd čega se ili učevno gradivo razširiti ili broj nedělinih urah sniziti mora. Pošto prvo obzirom na jur navedenu praktičnu stranu same učione nije moguće, slědi, da se ista svrha i uz manji broj nedělinih urah postići može. Radi toga sravni i ovdě naučno gradivo iz toga predmeta na dotičnom městu ove radnje (§. 51.).

IV. Zemljopis i pověstnica.[1]) Predmetu ovomu odredjeno je svega 11 satih na tjedan. Što se pako razredjenja naučnoga gradiva tiče, to stoji u tom obziru ovako:

V. RAZRED, na tjedan 2 sata: Pregled Austrije, Europe i ostalih stranah světa. Širje pripovědke iz pověsti na temelju čitanke.

1) Naučno je gradivo naredbom vis. vojnog zapovědničtva nutarnji oděl za bog. i nastavu od 23. pros. 1872. br. 3408 naknadno preinačeno, a broj urah po razredu za 1 povećan.

Digitized by Google

VI. RAZRED, na tjedan 3 sata: Mathematički zemljopis. Potanje proučenje pojedinih stranah světa. Glavni dogodjaji iz pověsti staroga věka u slici životopisah.

VII. RAZRED, sa 3 ure na tjedan: Europa, Pověst srednjega věka s osobitim uvaženjem austrijske pověsti do g. 1527.

VIII. RAZRED, sa 3 sata na tjedan: Austrijsko-ugarska carevina. Pověst novoga věka s osobitim uvaženjem austrijske pověsti od g. 1527. Pregledno ponovljenje svega zemljopisnoga i pověstnoga učiva. (Knjige: za V. VI. razr. „Zemljopisna početnica od M. M." „Obći zemljopis od Mařika" Pověst Scheinpflug i Knappe [za učiteljevu porabu].)

Proti ovoj naukovnoj osnovi ima se u pogledu zemljopisa ponajprije prigovoriti, što se istom u VI. razr. uzima mathematički zemljopis, dočim bi sustavan zemljopisni nauk u V. razr. započeti imao; što se zemljopisno gradivo u V. i VI. r. tako rekuć ponavlja; što se ti isti prigovori podići mogu za VII. i VIII. razr. napose što se VII. r. tiče, gdě se na temelju navedene zemljopisne knjige zemljopisni propisani dio u I. polětju lasno obaviti može; što je zemljopisno gradivo na pojedine razrede nejednako i tako razredjeno, da se městimice niti svladati dati neće; napokon što pri svem tom nikakov obzir uzet nije na zemljopis obzirom na samu praktičnu stranu sàme učione. — Što se pověstnoga gradiva tiče, napominje naukovna onsova da se iz pověsti uzeti imade i to u V. r. „širje pripovědke" na temelju čitanke. Koje pako pripovědke i koliko njih se uzeti moraju, to se nenavodi. Osim toga, pošto se pověstno gradivo u V. i VI. razredu bud na temelju širjih pripovědakah bud na temelju životopisah uzeti ima, nezna se, da li se taj isti način i u ostalih razredih pridržati ima i u koliko preporučene knjige za pověstno gradivo na učenike dělovati imaju. Hoće li ikakovu vrědnost imati „pregledno ponovljenje" „svega" zemljopisnoga „i" povětsnoga učiva? U obće ovaj dio naukovne osnove neima niti prave glave niti pravoga repa nego nalikuje tvoru, kojemu se za pravo ime nezna, a u cělosti svojoj posvema je zaboravio na korist, koja se u praktičnom pogledu postići ima. (I ovdě sravni naznačeno gradivo za iste predmete u §. 52 ovoga spisa.).

V. Prirodoslovje.[1]) U nižih razredih spojene sa gradjanskom učionom glavne učione brinu se za prirodoslovnu obuku dotične čitanke i zorna obuka.

Ovomu predmetu (prirodopisu i naravoslovju) odredjeno je u samoj gradjanskoj učioni na tjedan svega 13 satih. Napose uzima se u

V. RAZREDU sa 2 sata na tjedan: razredjenje prirodnih tělesah (prirodninah) u tri carstva. Najznamenitiji zastupnici ovih carstvah. Iz siloslovja oni za praktičan život najnužniji poučci, koje učenici lahko shvatiti mogu.

VI. RAZRED, sa 3 sata na tjedan: Prirodopis: životinjarstvo i biljarstvo. Siloslovje: Obća svojstva tělesah. Znanje najvažnijih počelah te najčeštjih neustrojnih i ustrojnih slučeninah. Uzdušna i kapljevita tělesa (uzdušnine i kapljevine).

VII. RAZRED sa 4 sata na tjedan: Prirodopis: rudoslovje u savezu sa najjednostavnijimi poučci iz zemljoznanstva i zemljoslovja. Najpotrebitije iz rasudbe (anatomije) i životoslovja (fižiologije) čověka.

Siloslovje: strojoslovje (mehanika), magnetizam i munjina (elektriciteta).

VIII. RAZRED sa 4 sata na tjedan: Zvuk, světlost, toplina, molekularne sile, sbranje svega, što se je dosele iz prirodoslovja učilo.

I ovdě se ima ono isto prigovoriti, što i prije: ako se je odmah u V. i (stranom) VI. i VII. razredu počelo obazirati na praktičnu stranu zadatka, što ga gradjanska učiona rěšiti ima, izgubila se je ta nît u VIII. razredu posve, gdě no se niti nezna za naučnu cělj, koja se u tom predmetu postići ima. Taj isti prigovor proteže se i na naučno gradivo iz prirodopisa u VI. razredu, gdě se pokraj „životinjarstva i biljarstva" jošte iz siloslovja onoliko uzeti ima, a cělokupno to gradivo ima učitelj u „3" sata na tjedan obaviti. Naznačeno cělokupno gradivo nije se svuda osvrtalo na buduće potrebe učenikah, te tako budući trgovci ništa nisu čuli n. p. o poznavanju robe, (iz životinstva, bilinstva, i. t. d.) o lučbenoj tehnologiji: budući obrtnici i poljodělci: o mehaničkoj tehnologiji, o alatu, o uporavi mehanike na gradjevine i t. d.

Računstvo i knjigovodstvo. Ovomu predmetu odměreno je svega 13 satih na tjedan. Napose razredjuje se učevno gradivo po razredih ovako:

1) I u ovom je predmetu polag gori naznačene naredbe něka preinaka učinjena.

Digitized by Google

V. RAZRED sa 4 sata na tjedan: Dělivost brojevah. Računanje s običnimi slomci. Raznovrstna uporaba četirijuh vrstih računah na odnošaje praktičkoga života; vežbanje u računanju iz glave nastavlja se.

VI. RAZRED sa 3 sata na tjedan: Kratko ponavljanje četirijuh glavnih vrstih računa. Dopunjenje tih računah najobičnijim skratjenjem i najobičnijimi probitci. Dopunjenje nauka o običnih slomcih. Računanje sa količnimi čestmi. Novac, měre, utezi, metrička měra.

VII. RAZRED sa 3 sata na tjedan: Počela obće računice s osobitim obzirom na to, da učenici formulare (izrazke) dobro razumiju i upotrebljuju. Iz posebne računice: Uzmnožba, izvadjanje drugoga i tretjega korena. Oměri i razměri kano i njihova mnogovrstna uporaba na zadatke gradjanskoga života.

VIII. RAZRED sa tri sata: Porabna aritmetika. Postotni računi, prosti i sastavljeni kamatni račun. Uporaba postotnoga računa u trgovini s robom. Računanje s raznim novcem; měnbeni računi a prije njih najvažnije iz měnboslovja; proračunanje državnih i obrtničkih papirah. Jednostavno knjigovodstvo

U koliko se je s izloženim ovdě gradivom najviše na potrebu budućega života učenikah obaziralo, imalo se je ovdě ipak samo budućega trgovca pred očima, akoprem se niti njemu sve ono pružilo nije, čega bi mu trebalo, dočim se na obrtnika skoro nikakov obzir uzeo nije. Tako n. pr. neima govora o uporavi uzmnožitbe pri računih robe (obračunanje običajnih utezah, cěnah i troškovah), izostao je prosti i složeni odbitnički (diskontni) račun, izostalo obračunanje cěne pri kupovanju i prodavanju robe, prosto i složeno obračunanje (kalkilacija) robe, i t. d. Ovamo spada dvostruko knjigovodstvo.

Prigovoriti se pako mora, zašto se u V. razr. počelo sa dělivoštju brojevah, pa čemu u VII. razredu počela obće računice, kad se nikakov obzir uzeo nije na praktičnu porabu tělesoměrstva, mehanike i strojoslovja, što bi za buduće obrtnike neobhodno potrebno bilo.

VII. Měrstvo. Ovomu predmetu odredjeno je u sva četiri razreda gradjanske učione 6 satih na tjedan. Nauk ovaj počima već u I. r. gl. učione i teče kroz sva četiri razreda ali tako, da se ovomu nauku kano posebnom predmetu nikakov broj satih neopredělјuje, nego tako, da se ima u savezu sa zornom obukom svuda uzimati. Usléd toga uzima se napredak, postignut u ova četiri razreda, daljnemu nauku za temelj, te se u V. razr. samo nastavlja.

V. RAZRED, na tjedan 1 sat: Okrug i njegove crte; proračunanje najjednostavnijih likovah (pačetvorina ili pravokutnik, četvorina ili kvadrat, trokut) i tělesah (kocka ili šesterac, parallelopiped).

VI. RAZRED, sa 2 sata na tjedan: Skladnost: sličnost likovah (plohah) pravimi crtami omedjenih; proračunanje njihove ploštine. Děljenje i pretvaranje likovah.

VII. RAZRED, sa 2 sata na tjedan: Pythagorov poučak. Měrenje plohah (sa praktičnimi vežbami), Nauk ob okrugu; čunjoséčnice; oplošje i kockovina tělesah (tělesnina).

VIII. Crtanje. U I.-IV. razredu gl. učione spojen je ovaj predmet sa zornom obukom, u V. pako, dakle I. r. gradjanske učione, u uzkom je savezu sa měrstvom, te se ovomu predmetu samo 1 sat na tjedan odredjuje. Po tom dakle počima sustavni nauk u ovom predmetu istom u

VI. RAZREDU sa 2 sata na tjedan, gdě se uzeti ima;

a) Měrstveno crtanje: pouka u crtanju sa šestilom (šestarom) i crtaljom. Učitelj sastavlja i crta po mogućnosti prema tomu, kako je daleko s naukom u měrstvu dospio, na tabli likove a učenici jih s nje preslikavaju.

b) Prostoručno crtanje: Vežbanje u crtanju likovah (plohah) pravimi crtami omedjenih (po nacrtih na tabli).

VII. RAZRED sa 3 sata na tjedan:

a) Měrstveno crtanje kano u VI. r.; crtanje položajah.

b) Prostoručno crtanje: Crtanje po ornamentalnih predlozih; kašnje po jednostavnih modelih.

VIII. RAZRED, sa 5 satih na tjedan:

a) Měrstvo i měrstveno crtanje: glavni pojmovi perspektivnoga crtanja; uzmetanje (projekcija) jednovitih predmetah s obzirom na graditeljstveno crtanje.

b) Prostoručno crtanje: Crtanje po modelih sa izvodom i bez njega. Preslikavanje po većih predlozih.

Glede obijuh ovih predmetah, naime měrstva i měrstvenoga crtanja, prigovoriti se može najprije to, da oba neteku poredice; jer dočim se iz měrstva u V. razredu počima sa okrugom, morala bi već u istom ra-

Digitized by Google

zredu začeti poraba šestila i crtaljke, što medjutim istom u VI. r. biva. Rěč „preslikavanje" dade naslutjivati, da se u VIII. r. nauk u crtanju zaglavljuje crtanjem u mastih ili farbah, kamo se i crtanje ljudih, životinjah i t. d. pribrojiti može, jer takvi mogu „veći predlozi" biti. Da li je u obće razdělba učevnoga gradiva iz pomenutih predmetah u pojedinih razredih osnovana; da li je praktičnomu zadatku gradjanske učione, osobito što se budućih obrtnikah tiče, posve zadovoljeno; da li je broj predloženih urah dovoljan, jako je dvojbeno, dapače, smije se kazati, da se u ovih predmetih budući trgovci podučavaju u onom, čega njim, kano takovim, trebati neće, dočim se budući obrtnici nepodučavaju u onom, što će jim u buduće trebati. Tako n. pr. što će budućim trgovcem pomagati u obće měrstveno crtanje, osobito pako crtanje u perspektivi (ma bili i glavni pojmovi); uzmetanje jednovitih predmetah obzirom na graditeljstveno crtanje i crtanje po modelih; zatim iz měrstva: čunjoséčnice i t. d. i t. d.; a da li budući obrtnik ili gospodar poznaje štogodj iz obrtničkoga crtanja, što se risarijah tiče, gdě je spojeno drvo, željezo i kamen; što se crtanja (bud u cělosti bud u čestih) tiče od predmetah, spadajućih u zanatlijsko obrtničtvo, graditeljstvo, strojeve, pa to sve u različitih položajih i t. d. ?

IX. Krasopis. Ovaj je predmet samo u toliko nastavnim, što mu je u svakom razredu odredjen jedan sat na tjedan, ali u istinu nije tomu tako, pošto je u VI. VII. VIII. razredu sva nastava u tom predmetu u tom sadržana, da se učenici věžbati imadu u krasopisu tim, što imadu krasopisno (valjda lěpo, pomno) pisati listove, poslovne sastavke te gradivo iz knjigovodstva. Napose ima se u V. i VI. r. uzeti (dotično njegovati) němačko kurentno pismo, latinica i ćirilica, u VII. i VIII. r. věžbanje i usavršenje u doselo spomenutih vrstih pisma i kursivno pismo.

Nastava iz ovoga predmeta zadovoljava dakle poglavito potrebi budućih trgovacah, dočim zanatnici imence zanatlijski obrtnici i drugih vrstih pisma poznavati imadu.

Obćenito, što u ovoj osnovi u oči udara, jest to, što poslědnja četiri razreda nesačinjavaju jednu cělost, nego se skoro svi predmeti kano u slědećih razredih i u V. r. oslanjaju dotično nastavljaju na ono, što se je u IV. r. glavne učione pretresalo, da se je dakle zabacio običaj, koj u srednjih učionah (gimnazijah i realkah) postoji, usled kojega je izmedju četvrtoga i petoga razreda něka granica povučena.

Iz ovdě pretresane naukovne osnove za gradjanske učione u vojničkoj krajini vidi se jasno, da je u uvodu ovoga obrazloženja napomenuto mněnje o njezinoj neshodnosti i nepraktičnosti u istinu opravdano, te ako se je podizanjem tih zavodah pučanstvu krajiškomu hotěla podati prava korist, da će od koristi biti, same te učione tako preustrojiti, da svojoj svrsi odgovore.

Da nije ovo mněnje osamljeno, svědoči medju ostalim i razprava, koju je ravnatelj gradjanske učione u Judenburgu u tamošnjem školskom izvěštju za g. 1871. i u privatnom pismu na pisca ovoga obrazloženja napisao. I on je osvědočen, da gradjanske učione u Cislajthaniji, kojim su gradjanske učione u Vojničkoj Krajini kopije, neodgovaraju svojoj svrsi, te je isti ravnatelj Hanke dopust i pripomoć novčanu dobio, da stanje gradjanskih učionah u inozemstvu, imence Švajcarskoj, prouči. Akoprem mi nije uspěh toga njegova puta jošte prijavljen, kako je isti ravnatelj dobrotu imao, obećati mi ga, ipak je i on toga mněnja, da gradjanska učiona u obće samo tim načinom može od vidljive koristi biti, ako joj se naukovna osnova tako udesi, da pokraj obćenitoga naobraženja svimkolikim potrebam praktičkoga života zadovolji. Tomu pako zahtěvu može gradjanska učiona jedino tim zadovoljiti, ako se tako zvanimi strukovnimi tječaji spoji. Strukovni ovi tječaji razpadaju se na tječaje za obrtnike, trgovce i gospodare; pa pošto je rědko naći, da bi gradjanska učiona sve ove tri struke praktičkoga života njegovala, slědi, da se uredjenje gradjanske učione imade osvrtati na městne potrebe, na potrebe svojih učenikah, te da po tom imade biti gradjanskih učionah, koje će imati ili jedan takov stukovni tječaj, ili dva takova ili možebiti i sva tri tječaja. —

Digitized by Google

II. Ustrojni nacrt i naukovna osnova

gradjanske učione

sa strukovnimi tječaji.

A. Ustrojni nacrt.

I. Svrha gradjanske učione.

§. 1. Gradjanska učiona ima svrhu obskrbiti one, koji na srednja učilišta (gimnazije, realke) neprelaze, s onoliko znanja i věštine, koliko je za daluje naobraženje u praktičnom životu od potrebe, ali ujedno u njih dělovati i na srce te temelj položiti, da budu iz njih vrstni ljudi i sposobni gradjani.

Gradjanska učiona imade dakle biti nastavak pučke (odnosno gradske) učione, a svrha joj je, da dečakom, koji kasnije kano naučnici u zanat ili trgovinu stupiti kane, ili koji se za gospodarstvo ili kakov veći posao pripravljaju ili pripravljati naměravaju, ono naobraženje pruži, koje će jih za to osposobiti. Gradjanskoj učioni dakle posve je druga svrha nego li srednjim učionam, koje jedino za sveučilište i tehničke zavode pripravljaju te nikakva obzira na praktične potrebe života neuzimaju.

II. Ustroj.

§. 2. Pučka i gradjanska učiona stoji pod upravom jednoga ravnatelja, kojemu je dužnost bditi nad nastavom i zaptom.

§. 3. Gradjanska učiona nadovezuje se četvrtomu razredu pučke ili dosadanje gl. učione.

§. 4. Gradjanska učiona razpada se na dva razděla, od kojih svaki dva godišnja tječaja broji. Prvi razděl jest obćeniti ili tako zvani pripravni; drugi sastoji iz strukovnih tječajah za posebno ili specijalno naobraženje, naměnjeno obrtu, trgovini i gospodarstvu.

§. 5. Obuka proteže se na dobu od dovršene desete do dovršene četernaeste godine i obsiže sve one predmete, koji se ili kano temelj obćega naobraženja smatrati imadu, ili koji su specijalnomu naobraženju budućega obrtnika, trgovca ili gospodara neobhodno potrebiti.

§. 6. Dečaci, koji u gradjansku učionu stupiti žele, imadu po svojih roditeljih ili njihovih zaměnicih ravnatelju zavoda predani biti. Redovito doba za primanje učenikah jest sám početak školske godine. Tječajem prvoga ili drugoga polětja može se samo u izvanrednih slučajevih primati, ako je takovo primanje dovoljno izpričano.

Svaki učenik, koji se za pristup najavi, ima se školskom svědočbom o dovršenoj povoljnim uspěhom gl. učioni izkazati. U slučajevih pako, gdě bi se to potrebnim pokazalo, ima se primajući posebnomu izpitu podvrći.

Digitized by Google

§. 7. Školska godina počima 1. listopadom i završuje se koncem srpnja. Nastavne ure počimaju iz jutra u 8 satih, po podne pako u 2 sata za prvo, a u 3 sata za drugo polětje.

§. 8. Radi lagljega podmirenja troškovah, spojenih oko uzdržavanja takova zavoda, uvadja se školarina. Školarina ta iznosi za svakoga učenika, kojemu roditelji u školskom kotaru ovoga grada stanuju, i to u prvom odělu svakoga polětja dva for., u drugom odělu svakoga polětja tri for, u dvostrukom pako iznosu za one učenike, kojih roditelji izvan školskoga ovoga kotara stanuju, dakle četiri (4) for. svakoga polětja u prvom a 6 for. svakoga polětja u drugom razdělu. Školarina ova ima se u dva roka uplatiti i to prva polovina odmah na početku školske godine, a druga odmah na početku drugoga polětja.

Od platjanja ove školarine oslobodjeni su samo oni učenici, kojih su roditelji domaći gradjani ili stanovnici ovoga grada kano občine uzetoga. Svi ostali učenici podvrženi su dužnosti platjanja školarine.

§. 9. O koncu školske godine drže se javni izpiti, na město kojih može po nalogu gradskoga zastupstva stupiti samo pregledanje zavoda.

§. 10. Gradjanska učiona dobiva svoj vlastiti disciplinarni zakon, koj kano takov s odobrenjem gradskoga zastupstva i privolom visoke kr. zemaljske vlade kano vrhovne školske oblasti imade biti uveden. Taj zakon ima biti početkom svakoga poljetja po ravnatelju učenikom pročitan, a jedan njegov odtisak ima biti pridan razrednoj knjizi i to s uzroka toga, da učenici svakom sgodom, kada se potreba pokaže, mogu biti na njegov sadržaj uputjeni. Nutrnji sadržaj takova zakona ima poglavito za tim ići, da se učenici ćudorednomu životu podadu i da se za vremena na poslušnost, točnost i pristojno ponašanje priuče.

Svi učitelji imadu oko toga nastojati, da se disciplinarni propisi strogo vrše.

§. 11. Redovito svakoga měseca i to izvan šholskoga vremena sazivlje ravnatelj sve učitelje gradjanske učione na sědnicu.

Izvanrednu sědnicu sazivlje on uvěk tada, kada on to za potrebito nalazi ili kada ju dva prava člana učiteljskoga těla predlože.

Članovi sědnice jesu svi učitelji, podučitelji i nuzučitelji gradjanske učione. Ovi poslědnji imadu samo savětujući glas; ali u slučajevih, kada se o njihovih učenicih ili njihovih nastavnih predmetih tiče, imadu odlučujući glas.

§. 12. Učiteljski sastanci imadu svrhu, da se učitelji o načelih nastave i stege, o stanju nastave, o ćudorednom ponašanju i napredku učenikah posavětuju te oko sukladnosti i složnoga râda nastoje, bez čega nijedna učiona biti nemože.

§. 13. Tim sastankom predsěda ravnatelj, a ako je on zapriečen, zaměni ga učitelj, koj je po njemu za to odredjen. Nije li nijedan po njemu odredjen, preuzimlje predsjedanje i rukovodjenje najstariji.

Svi članovi učiteljskoga těla dužni su prisustvovati tim sědnicam; u protivnom slučaju ima se predsědnik za dobe izvěstiti.

O svakom posavětovanju vodi se izměnično po članovih učiteljske sědnice zapisnik, u kojem se bilježe stavljeni predlozi i prihvatjeni zaključci. Zapisnik taj podpišu prisutni članovi sědnice i metne se u arkiv.

§. 14. Zaključci stvaraju se običnom većinom prisutnih glasovah; pri jednakosti glasovah odlučuje glas predsědnikov.

Pojedini članovi vlastni su svoje posebno mněnje podněti i tražiti, ako uzhtiju, da se dotični zapisnik gradskomu zastupstvu podnese.

Predsědniku pripada pravo, obustaviti izvedenje stvorenoga zaključka, ako bi takov po njegovu mněnju bio protivan postojećemu zakonu ili ako bi on po interes zavoda štetan bio. U ovom slučaju dužan je predsědnik směsta se pobrinuti za privolu gradskoga zastupstva.

Svaki član učiteljskoga těla dužan je točno izvoditi zaključke, koji su u sědnici bud u kojem predmetu stvoreni.

§. 15. U sědnicu imadu učitelji ravnatelju na ogled donesti měsečne knjige o preduzetom učevnom gradivu ali ujedno i popis onih učenikah, koji su tječajem dotičnoga měseca u kojemgodj predmetu nedovoljno napredovali.

§. 16. Izvan ovih posavětovanjah u měsečnih sědnicah dužan je ravnatelj takodjer nadgledati rukovanje

Digitized by Google

sa razrednimi knjigami, u kojih se svaki prestupak disciplinarnih propisah zapisati ima, da tako bude vazda o ćudorednom stanju zavoda obavěštjen.

§. 17. Nijedan učitelj nesmije pod nikakvom izlikom učenike svojih razredah u privatnom podučavanju držati.

§. 18. Roditelji učenikah izvěštjuju se posebnimi razsudnicami, polugodišnjimi svědočbami, a u važnijih slučajevih i posebnimi izvěštaji po ravnatelju o ponašanju i napredku njihovih sinovah.

§. 19. Imade li učenik privolom roditeljah zavod ostaviti, to se ima ravnatelj o tom ustmeno ili pismeno izvěstiti, pa ako bi takov učenik spadao jošte medju školske sposobnjake, to se imade ravnatelju pridoněti pismena privola od strane ravnatelja onoga zavoda, u koj je dotičnik prěći nakanio.

Bez takove prijave, dotično privole, neće se nijednomu učeniku odlazna svědočba izdati niti itko bez nje u zanat ili trgovinu směti primljen biti.

III. Prelazne ustanove.

§. 20. Da se sadašnjim naučnikom (zanata, trgovine) ili inim osobam, koje su školskoj dužnosti jurve odmakli, pomoći uzmogne, imade dotle, dok se takva potreba pokaže, svaki član učiteljskoga těla dužnost, 2-3 sata na tjedan i to tječajem večernjega vremena bezplatno takve naučnike ili ine osobe (obrtnike i trgovce) u predmetih svoje struke podučavati.

§. 21. Za uspěh takova podučavanja nepreuzima dužnosti niti dotični učitelj niti ravnatelj.

§. 22. Troškove, skopčane s takvim podučavanjem, preuzima gradska blaganja.

§. 23. Dosadanja nedělina obuka ima i nadalje pod dosadanjimi uvěti ostati.

IV. Osoblje.

§. 24. Za pokritje učiteljskih silah u V.-VIII. razredu gradjanske učione odredjuje se šest (6) redovitih učiteljah i jošte jedan (1) ravnatelj.

§. 25. Broj ovih silah proteže se na obvezne predmete obrtničko-trgovačke struke, kojemu broju učiteljah imao bi nadoći jošte jedan (1) učitelj ondě, gdě se predmeti gospdarske struke predaju.

§. 26. Ravnatelj je dužan najmanje deset (10), a najviše četrnaest (14) satih na tjedan predavati.

§. 27. Svaki ostali učitelj dužan je najmanje sedamnaest (17) a najviše dvadeset (20) satih na tjedan predavati.

§. 28. Na gradjanskoj učioni nalazi se jedan učitelj věre, koj osim svojega predmeta druge predmete predavati nije dužan.

§. 29. Prekobrojni sati obveznih predmetah porazděle se medju uredne učitelje, pa se sa 60% od dotične platje nagraditi imaju, čim supliranje jedan měsec danah traje.

§. 30. Relativno-obvezni predmeti pokrivaju se budi stalno naměštenimi osposobljenimi učitelji, koji pedagogičko odgojenje imati moraju, budi se podmiruju sposobnimi silami izmedju članovah učiteljskoga těla.

§. 31. Učitelji za relativno-obvezne predmete platjaju se novčanimi nagradami na teret gradske blagajne.

§. 32. Platja redovitoga učitelja na gradjanskoj učioni iznosi tisuću (1000) for. sa 10% stanarine i pet godišnjih doplatcih u iznosu od 100 for.

§. 33. Ravnatelj dobiva pokraj užitakah redovitoga učitelja godišnji doplatak od 200 (dvěstotine) for.

§. 34. Učitelj věre dobiva sedamsto (700) for. platje i ako je světovni svetjenik, 10% u ime stanarine.

§. 35. Ravnatelj i svaki redoviti učitelj ima se nakon 30 godišnjega revnoga službovanja sa svimi svojimi užitci u stanje mira postaviti a prije izminutja toga roka ima se s njimi glede umirovljenja postupati po istih onih propisih, po kojih se ostali kr. činovnici u mir stavljaju.

§. 36. Svaki u privremenom svojstvu naměšteni učitelj za obvezne predmete dobiva 60% platje, koju redoviti učitelj dobiva i jošte k tomu 10% u ime stanarine.

§. 37. Suplenti bez učiteljskoga izpita dobivaju polovicu one platje, koju redoviti učitelj dobiva i 10% u ime stanarine.

Digitized by Google

§. 38. Na gradjanskoj učioni naměšten se nalazi jedan (1) podvornik i jedan (1) izmetitelj sobah ujedno kano ložitelj pećih.

Podvornik ima biti pismen čověk. On imade poslove pošte obavljati, ravnatelju pri njegovu uredovanju pri ruci biti, redovito otvaranje i zatvaranje školske sgrade i školskih prostorijah obavljati, nad urednim obavljanjem dužnostih izmetitelja i ložitelja bditi, naloge ostalih učiteljah, u koliko je to sa školskim zaptom i školskom službom spojeno, izvršivati i svakom prigodom, imence prije i poslě školskoga vremena, nad redom i tihoćom u i pred školskimi prostorijami bditi i nastojati.

Izmetitelj dužan je svekolike školske prostorije, zidove i ostale školske predmete u neprekidnoj čistoći držati i školske peći na dobu ložiti.

§. 39. Školski podvornik dobiva 300 for. godišnje platje, slobodan stan u školskoj sgradi (dvě sobice, jednu kuhinju i smočnicu) i drva za ogrěv.

§. 40. Za izmetitelja pobire podvornik 10 for měsečne platje.

§. 41. Niti školski podvornik niti izmetitelj nesmiju od školske mladeži pod nikakvim izgovorom nikakvih novčanih prinesakah zahtěvati niti primati.

§. 42. Glede potrebitih paušalah i njihovih visinah za ravnateljsku pisarnu, manje školske potrebštine i ostale zavodne sbirke ima ravnatelj gradskomu zastupstvu shodan predlog podněti.

V. Školska sgrada, kabineti i t. d.

§. 43. Za osmerorazrednu gradjansku učionu sa obrtničko-trgovačkim tječajem zahtěva se deset razrednih sobah; ako bi se pako k tomu gospodarski tječaj pridodao, dolazi k tomu broju jošte jedna soba više.

§. 44. Razredne sobe prvih četirijuh razredah gradjanske učione imadu od ostalih biti veće i odměrene barem za 60 učenikah.

§. 45. Pokraj ovih razrednih sobah dolazi jošte: a) jedna soba za ravnateljsku pisarnu; b) jedna soba za sbornicu, u kojoj se ujedno učiteljske sědnice drže; c) jedna soba za knjižnicu; d) jedna velika soba za risarnu; jedna dvorana za skupne sazove školske mladeži; f) jedna soba za fizikalni kabinet i prirodopisnu sbirku; g) jedna soba za směštenje alatah, strojevah i trgovačke robe; h) jedna soba za lučbeni kabinet; i) dvě sobice za školskog podvornika; j) jedna kuhinja; k) jedna smočnica; l) osam zahodah za učenike; m) dva zahoda za učitělje; n) jedna drvarnica (ili šupa u dvoru), nalazeća se pod zatvorom; o) jedan zdenac u dvoru; p) jedno zvono na školskoj sgradi.

§. 46. Navedene pod a), b), c), f), g), h) sobe neka se za slučaj potrebe za razredne sobe za 30-40 učenikah urede.

§. 47. Sve školske prostorije imadu odgovarati postojećim zdravstvenim propisom te biti obskrbljene dovoljnim i shodnim školskim pokućstvom kamo spadaju: stolovi, stolice, klupe, ploče, ormari, klinčanice i t. d.

§. 48. Za prvo uredjenje knjižnice i kabinetah ima se predlog učiteljskog těla uvažiti.

B III. Naukovna osnova.

A. B. Obvezni predmeti.

§. 49. Věronauk.

U svih razredih (I.-IV. odnosno V.-VIII.) po dva (2) sata na tjedan.

Premda bi se učevno gradivo za pojedine razrede ustanoviti imalo po vrhovnoj crkvenoj oblasti te privolom visoke zemaljske vlade kano vrhovne školske oblasti u život uvesti, predlaže se ovdě ipak sledeća osnova.

Naučna cělj: Točno poznavanje nauka věre. Tumačenje crkvenih obredah. Poznavanje crkvene pověsti i ćudoredja u glavnom.

Digitized by Google

I. (V.) RAZRED, na tjedan 2 sata.

Prva polovina velikoga regensburžkoga katekizma protumačena moralno-poučnimi sgodami iz bibličke povĕsti staroga i novoga zakona.

II. (VI.) RAZRED sa 2 sata na tjedan.

Druga polovica velikoga regensburžkoga katekizma protumačena moralno-poučnimi sgodami iz bibličke povĕsti staroga i novoga zakona.

III. (VII.) RAZRED sa 2 sata na tjedan.

Tumačenje crkvenih obredah u glavnom polag prevoda liturgike od Frencla.

IV. (VIII.) RAZRED sa 2 sata na tjedan.

Glavne sgode iz prevoda male Heppove crkvene povĕsti (u I. poljetju).

U II. polĕtju: Važniji nauk iz moralke dr. Martina.

§. 50. Hrvatski jezik i sastavoslovje.

Naučna cĕlj. Bezpogrĕšan i ugodan izražaj u govoru i pismu. Točno razuměvanje čitanoga i čuvenoga obzirom na sadržaj i oblik; věština u pismenih sastavcih, dolazećih u životu; historično i estetično poznavanje najvažnijega iz hrvatske književnosti. Prigodom pretresanja čitanoga ima se osobit obzir uzeti na oplemenjenje srca i jačanje ćudorednih načelah.

I. (V.) RAZRED, na tjedan 4 sata.

a) Čitanje s pravilnim naglašivanjem; točno razuměvanje čitanoga; ustmeno ponavljanje čitanoga ili slušanoga. S tim čitanjem ima se ujedno spojiti obnova svega onoga, što su učenici do tada iz slovnice čuli, imence ima se

b) uzeti iz oblikoslovja nauk o samostavniku, pridavniku, zaimenu i brojniku, a iz skladnje tumačiti nauk o subjektu, predikatu, o golom i razširenom prostom, o stegnutom i sastavljenom stavku. Nauk o interpunkcijah. (Slovnica Veberova).

c) Pismene věžbe: pripovědke i opisi u savezu sa čitanim i opaženim; prenos poetičnih štivah u prosu. Učenje shodnih štivah na pamet. Listovi (pisma) po Filipovićevu pismovniku.

U 14 danah jedna školska, u měsec danah jedna domaća zadaća.

II. (VI.) RAZRED, na tjedan 4 sata.

a) Nastavljanje pravilnoga čitanja uz neprestano ponavljanje stečenoga znanja iz slovnice i skladnje, zatim

b) Ostale česti govora, imence glagola, zaglavak nauka o izrekah i najvažnije o tvorenju rĕčih. (Polag Veberove slovnice).

c) Nastavlja se věžbanje u sastavcih, oslonjeno bud na čitanku, bud na ostali nauk. Učenje izabranih štivah na pamet. Opisi širjega objama polag naznačene osnove. Listovi se nastavljaju.

Zadaće kano u I. (V.) razredu.

III. (VII.) RAZRED, 4 sata na tjedan.

a) Uz čitanje, pripovědanje i tumačenje odabranih štivah opetuje se slovnica i skladnja; zatim

b) iz Veberove skladnje poraba pridavnika, zaimena, brojnika i glagola i svega ostaloga do kraja knjige, osim stihotvorstva.

c) Veći sastavci, kojim je osnova bila pretresana, ali ti sastavci imadu se poglavito kretati oko onih vrstih, koje u gradjanskom životu najčeštje dolaze. Listovi.

Svakog měseca jedna školska i jedna domaća zadaća.

IV. (VIII.) RAZRED, sa 4 sata na tjedan.

Zaglavak svegakolikoga slovničkoga znanja; poredanje rĕčih obzirom na njihovo razno značenje i njihovu srodnost; tumačenje pĕsničtva obzirom na njegovu jezgru, oblike i vrsti; tumačenje raznih vrstih prozaičkih sastavakah, sve to oslonjeno na čitanje (i dĕlomično napametno učenje) vrstnih literarnih proizvodah. Kratak nauk povĕsti hrvatske književnosti i lĕpih umětnostih. Veći sastavci s osobitim obzirom na one vrsti, koje u životu najčeštje dolaze.

Broj zadaćah kano u III. r.

Digitized by Google

§. 51. Němački jezik.

Naučna cělj: Poznavanje ukupnoga oblikoslovja i najvažnijih sintaktičkih pravilah. Věština u prevadjanju iz němačkoga u hrvatski i obratno. Věština u trgovačkom dopisivanju němačkim jezikom.

I. (V.) RAZRED, na tjedan 2 sata.

Samostavnik, pridavnik, zaime; brojnik i pomoćni glagol, uvěžbano na praktičnih priměrih po Lipeževoj věžbenici, učeć na pamet rěči i věžbajuć se vazda u němačkom govoru.

II. (VI.) RAZRED, na tjedan 2 sata

Ostale česti govori osobito němačkoga glagola uvěžbane na praktičnih priměrih napomenute věžbenice uz iste primětbe, kano i u predidućem razredu.

III. (VII.) RAZRED, na tjedan 2 sata.

Najvažnije iz němačke skladnje uz neprestano opetovanje najvažnijega iz němačke slovnice. Ustmeni i pismeni prevodi iz němačkoga na hrvatski i obratno. Věžbe u němačkom govoru, a isto tako ima se istim jezikom koliko moguće sva nastava u ovom i slědećem razredu voditi.

IV. (VIII.) RAZRED, na tjedan 2 sata.

Opetovanje i zaglavak oblikoslovja i skladnje. Praktične věžbe kano u III. razredu. Trgovačko dopisivanje němačkim jezikom obavljeno.

Knjige za ova dva poslědna razreda izabere dotični učitelj uz privolu visoke zemaljske vlade.

§. 52. Zemljopis i pověst.

Naučna cělj. Najvažnije iz mathematičkoga i fizikalnoga zemljopisa; poznavanje zemaljskoga površja obzirom na prirodne i političke granice i obrise i obzirom na njegove odnošaje pogledom na obrt, trgovinu i gospodarstvo, iztaknuvši pri tom austrijsko-ugarsku državu u obće napose pako trojednu kraljevinu.

I. (V.) RAZRED, na tjedan 4 sata

a) Zemljopis, na tjedan 2 sata. Glavni pojmovi zemljopisnoga znanja, u koliko je to potrebno za razuměvanje globa i zemljovidah i u koliko se zornim načinom pretresti mogu. Poseban zemljopis Europe, uz posebno tumačenje hrvatske države i teritorija, na kojem ostali jugoslavenski narodi živu; zemljopis Azije i Afrike u glavnom s osobitim iztaknutjem onih gradovah i morskih putevah, koji su po trgovinu, obrt i gospodarstvo važni. Věžbanje u risanju zemljovidah, imence što se Europe i hrvatske države tiče.

b) Pověst sa dva sata na tjedan: Pověst hrvatske države do g. 1526. i najvažnije iz pověsti ostalih jugoslavenskih narodah do iste po prilici dobe.

II. (VI.) RAZRED, na tjedan 4 sata.

a) Zemljopis na tjedan 2 sata. Opetovanje najvažnijega iz zemljopisa Europe, Azije i Afrike uz risanje dotičnih zemljovidah, osvrtjući se vazda na praktičnu korist učenikah; zatim poseban zemljopis Amerike i Australije uz iste uvěte, koji su ob ovom predmetu bud na ovom městu bud u I. (V.) r. navedeni.

b) Pověst na tjedan 2 sata: Nastavak i zaglavak pověsti hrvatske države i ostalih jugoslavenskih narodah do najnovijega vremena.

III. (VII.) RAZRED, na tjedan 4 sata.

a) Zemljopis oslonjen na obću pověst i uvěžban neprestanom porabom i umnim razglabanjem i risanjem zemljovidah. U I. polětju na tjedan 2 sata.

b) Pověst, u I. polětju 2 sata: Rimljani i Grci u glavnih crtah obzirom na trgovačko-obrtničke i kulturne odnošaje do rimskih carevah.

U II. polětju na tjedan 4 sata: Obća pověst od rimskih carevah do odkritja Amerike uz iste uvěte.

IV. (VIII.) RAZRED. Na tjedan 4 sata.

a) Zemljopis kano u predidućem razredu.

b) Pověst: Novi věk do danas, zatim statistika austrijsko-ugarske države u obće, napose pako trojedne kraljevine s osobitim iztaknutjem državnoga ustava i svega onoga, što je po obrt, trgovinu i gospodarstvo važno. Obćenito o dělokrugu i razredjenju javnih oblastih.

Digitized by Google

§. 53. Računica.

Naučna cělj: Okretnost i sigurnost u elementarnih vrstih računa sa osebnimi brojevi uz običajne hitrine i skratjenja. Temeljito poznavanje i hitro izvěžbanje svekolike trgovačke računice; za učenike obrtničkoga i gospodarskoga tječaja poznavanje algebre, u koliko je ona nuždna k poznavanju i praktičnoj uporavi stereometrije, osobito pako mehanike i strojoznanstva.

I. (V.) RAZRED, na tjedan 4 sata

Desetinski brojni sustav: temeljne vrsti računa obzirom na neimenovane i jednoimenovane brojeve upotrěbivši vazda običajne hitrine i skratjenja; temelji dělivosti; najveća zajednička měra; najmanji zajednički višekratnik. Obični i desetični slomci. Pretvaranje običnih u desetične slomke i obratno. Računanje sa višeimenovanimi brojevi. Talijanski račun.

II. (VI.) RAZRED, na tjedan 4 sata.

Najvažnije iz nauka o měrah i utezih, o novcu i pěnezih s osobitim obzirom na metrički sustav. Računi měre, utezah i novca. Oměri i razměri; prosto i složeno pravilo trojno; prosti kamatni, družtveni i ročni račun; račun směse i popréke.

III. (VII.) RAZRED, sa 4 ure na tjedan.

Dizanje na drugi i tretji uzmnog; vadjenje drugog i tretjeg korena. Uzmnožni računi i njihova uporava na obračunanje robe (obračunanje običajnih utezah i cěnah, troškovah); prosti i složeni odbitnički (diskontni) računi. Obračunanje svote, za koju se roba kupila, za koju prodala. Uvod u měnboslovje i računi sa měnicami. (3 sata na tjedan).

Prosto obrtničko, trgovačko i gospodarsko knjigovodstvo. (1 sat na tjedan).

IV. (VIII.) RAZRED

a) Za učenike trgovačkoga strukovnoga tječaja: prostije vrsti dobitno-dobitnoga računa; obračunanje tekućeg računa (conto corrente); računi sa zlatom i srebrom; pěnezni računi Obračunanje državnih i obrtnih papirah (dionicah); prosto i sastavljeno proračunanje (kalkilacija) robe. Računi o měnbenoj naručbini i měničnoj procěni (arbitrage). 4 sata.

Dvostruko knjigovodstvo. 2 sata na tjedan.

b) Za učenike obrtničkoga i gospodarskoga tječaja: Temelji algebre, u koliko su za poznavanje i praktičnu uporavu stereometrije osobito pako mehanike i strojoznanstva od potrebe. Na tjedan 3 sata.

§. 54. Měrstvo i crtanje (měrstveno i prostoručno).

Naučna cělj. Temelji měrstva obzirom na protegnutje, u koliko to na obće naobraženje spada i u razne grane obrtničtva zaseca. Temelji gradjevne nauke i měrstvene ornamentike; okretnost u linearnom crtanju.

I. (V.) RAZRED, na tjedan 6 sata.

Sa naukom u měrstvu teče poredno i crtanje.

Měrstveno risanje (prostom rukom) i tumačenje geometričkih oblikah po knjizi Fialkovskijevoj. U II. polětju slobodno risanje po modelih od žice i drveta otvorenih i zatvorenih oblikah obzirom na slobodnu perspektivu.

II. (VI.) RAZRED. Na tjedan 6 satih.

Nastavlja se prostoručno risanje po modelih iz ornamentike prelazeć malo po malo od pravocrtnih na oble urese. U drugom tječaju risanje sa risarskimi sredstvi iduć od geometričkih oblikah na gotički ures. Knjiga ista.

III. (VII.) RAZED. Na tjedan 6 satih.

(Za obrtnike.)

Risanje složenih ornamenatah što po modelih što po risanih uzorih. U II. polětju prerisavanje raznih tehničkih sastavinah prema budućemu zvanju učenikah po časopisu „Gewerbehalle".

IV. (VIII.) RAZRED. Na tjedan 6 satih.

(Takodjer za obrtnike).

Nastavlja se obrtničko risanje, tumačeć i prenašajuć risane stvari po časopisu istom.

Digitized by Google

Opazka. Obrtničko risanje u ova dva razreda ima sustavno teći te se završiti risanjem raznih gradjevnih predmetah i strojevah i drugih na obrtničtvo i gospodarstvo spadajućih predmetah, a sve to risanje ima se izvadjati na podu, u visu, na preseku ili pokazu.

§. 55. Modelovanje.

Ovaj je predmet obvezan samo po učenike obrtničkoga tječaja IV. (VIII.) razreda.

Naučna cělj nemože mu se ustanoviti, jer to od toga zavisi, koju struku obrtničtva voljan si je učenik odabrati.

Predmetu ovomu odredjena su 4 sata na tjedan.

§. 56. Naravoslovje i lučba.

Naučna cělj: Na motrenju i pokusih oslonjeno poznavanje važnih prirodnih pojavah, silah i zakonah s osobitim obzirom na praktičnu uporavu. Poznavanje najvažnijih lučbenih počelah i onih neustrojnih i ustrojnih slučeninah, koje su po trgovinu, obrt i gospodarstvo osobito važne.

II. (VI.) RAZRED sa 4 sata na tjedan.

Obća svojstva tělesah; toplina, zvuk, světlo, magnetizam i munjina.

III. (VII.) RAZRED sa 4 sata na tjedan.

Temeljni pojmovi lučbe uključno sa popularnim poznavanjem stekiometrije (razměrja težine). Iz neustrojne lučbe: metaloidi, lužci, (alkali), zemljani lužci; zemljane i rudne kovine. Po tom glavno iz ustrojne lučbe.

IV. (VIII.) RAZRED na tjedan 5 satih.

a) Za učenike trgovačkoga tječaja: Nauk o robi (uključno sa postepenim imenovanjem robe po carinarskom ceniku) i lučbena tehnologija. Nečiste prirodnine iz rudstva i najvažnije tvorine njihove. Izradjivanje vune i svile. Strojbarstvo; sgotavljanje tutkala, fosfora i ugljena iz kostih; spravljanje (konserviranje) jestiva. Nauk o robi iz životinjstva i bilinstva; mirodije i kvasine; mastilarska roba; predene i tkane tvari; smole, ulja i sgotavljanje papira. Tvorenje skroba (štirke) i cukra (sladora). Obrti sa kipljivimi tekućinami (vino, pivo, vinovica, sirćet, kruh). Bělitba (blědjenje) i mastilarstvo.

b) Za učenike obrtničkoga i gospodarskoga tječaja: mehanika i mehanička tehnologija; poznavanje orudja. Naučna cělj: poznavanje svih za obrt i gospodarstvo najvažnijih pojavah iz statike i dinamike krutih, kapljevnih i uzdušnih tělesah, odtuda izvirućih zakonah i na to se oslanjajućih strojevah i orudja. Uporava mehanike na strojeve.

§. 57. Prirodopis.

Naučna cělj: Poznavanje najvažnijih (za praktični život) tělesah iz sva tri prirodna carstva s osobitim obzirom na njihovu privrědu, škodljivost i korist. Poznavanje čověka obzirom na gradju njegova těla, obzirom na dělovanje njegovih ustrojah i njegovanje zdravlja; prva pomoć onesretjenikom.

I. (V.) RAZRED, na tjedan 3 sata.

Životinjstvo. Uvod u prirodopis; čověk obzirom na gradju njegova těla, dělovanje njegovih ustrojah s osobitim iztaknutjem najvažnijega iz zdravoslovja. Prva pomoć onesretjenikom.

Hrpe, razredi i redovi životinjstva u pregledu s naznačenjem njihovih značajnih svojstva; izbrajanje najvažnijih životinjah navlastito onih, koji su po trgovinu važni ili drugčije koristni ili štetni.

II. (VI.) RAZRED, 3 sata na tjedan.

I. polětje. Rudstvo: Osebitost neustrojnoga; kristalografija i terminologija; redovi rudstva; izbrajanje i opisivanje rudah i kamenja po tehniku važna; pojavi o tvorbi i raztvorbi (razpadnutju) kamenja. Razlikosti tla obzirom na rudne njegove sastojine.

II. polětje. Bilinstvo: Uvod u bilinstvo; razlikost životinjskoga i bilinskoga ustroja. Nazivoslovje; sustavoslovje (sistematika) bilinstva. Izbrajanje sadjenih, otrovnih i lěkovitih bilinah. Opetovanje najvažnijega iz zdravoslovja čověka.

Digitized by Google

§. 58. Nauci u poslovnici.

Nauci u poslovnici (komptoaru) obvezni su samo po učenike trgovačke struke u poslědnja dva tječaja.

III. (VII.) RAZRED:

a) Měničarstvo i trgovačko nazivoslovje, na tjedan 2 sata. Ovamo spada: Měnice i naputnice obzirom na oblik i sadržaj. Razlaganje dužnostih i pravah kod učestnikah měnice. Kod nazivoslovja tumačenje važnijih u trgovačkom světu dolazećih osobito tudjih izrazah.

b) Poslovi u poslovnici, 4 sata na tjedan. Doznačice (note); računi robe (fakture); izdavanje računah vrhu kupnje, prodaje, troškovah i oseguranja (asekuracije). Vežbe u prostom trgovačkom knjigovodstvu. Prosto dopisivanje.

IV. (VIII.) RAZRED.

a) Trgovačko i měnbeno pravo, na tjedan 3 sata. Najvažnije iz općeg (němačkog) trgovačkog zakonika, měnbenoga rednika i měnbenih parnicah, kako to u našoj domovini postoji s praktičnim pretresanjem.

b) Poslovi u poslovnici, na tjedan 3 sata. Trgovačko dopisivanje; vežbanje u dvostrukom knjigovodstvu.

§. 59. Nauk o gospodarstvu.

Nauk ovaj obvezan je samo na onoj gradjanskoj učioni, gdě se uveden nalazi gospodarski tječaj.

Naučna cělj: Poznavanje načelah i izkustvenih stavakah, u koliko je to za stočarstvo odlučno; poznavanje potrebah za sadjene biline i sredstva zadovoljiti jim. Glavni temelji šumarstva i voćarstva. Glavni temelji potrebitoga pri podizanju na gospodarstvo spadajućih sgradah u savezu sa odnosnim crtanjem.

III. (VII.) RAZRED.

Stočarstvo, na tjedan 4 sata: gojenje domaće peradi; pčelarstvo; bubarstvo; konjarstvo; govedarstvo; svinjarstvo i kozarstvo. Gojenje i timarenje krave-muzare; mlěčarstvo. Pitanje volovah za têg; ovčarstvo i postupanje s vunom. Uputa u proračunanje koristi. (U I. polětju).

Šumarstvo i voćarstvo obzirom na glavne temelje: šumska stelja, kosana (rezana) stelja; šuma i branjevine, s osobitim obzirom na planinsko gospodarstvo i livadarstvo. Najvažnije iz planinskoga ili gorskoga gospodarstva. Na tjedan 4 sata. (U II. polětju).

Graditetjstvo i graditeljstveno crtanje, na tjedan 2 sata. Ovi sati uzeti su iz risanja i imadu se ondě pokriti.

Glavni temelji potrebitoga pri podizanju gospodarstvenih sgradah, zidinah, drvenih gradjevinah, stropištah (krovovah); pokrivanje krovovah, svodovah, sapinjačah (željeznih sponah), metanje osnove (fundiranje), grijanje (kurenje) i osnivanje gnojištah. Poredno s naukom teče crtanje.

IV. (VIII.) RAZRED.

Najvažnije iz lučbe, naravoslovja i fiziologije (životoslovja) bilinah, nauka o tlu i gnoju, na tjedan 7 satih. Ovamo spada: Ustrojne i neustrojne sastavine bilinstva i hraniva mu; vajnsko i nutrnje (lučbeno) dělovanje biljke obzirom na primljeno hranivo; važnost pojedinoga hraniva po život biljke; razplodjenje i porazděljenje hraniva u biljki. Koje se hranivo biljki u tlo dovesti, koje iz tla odvesti imade. Fizikalna svojstva tla. Sastavine tla i to sastavine važne po fizikalna svojstva njegova; lučbena analiza tla i biljevna hraniva tla i slučenine, u kojih u tlo dolaze. Obračunanje hraniva, što no biljke iz tla dobivaju, što jih dakle tlo gubi. Opisivanje i postanak, dotično: město, gdě dolazi i kamo se raznosi, kako se rabi i kako děluje svako dosada u običaju dolazeće gnojivo, kamo spada: obični gnoj, ljudska pogan, djubar ili gnoj-měšanac, razne vrsti guana; gnojivo obilujuće fosfornom kiselinom.

Ⓒ. Relativno obvezni predmeti.

§. 60. Krasopis.

Naučna cělj: Učenik ima si prisvojiti čitljivo, hitro i ukusno pismo svih u obrtnom životu dolazećih pismenah.

Digitized by Google

U svakom razredu osim IV. (VIII.) na tjedan 1 sat. U III. (VII.) razredu imadu se učenici uputiti i vežbati u hrvatski hitropis ili stenografiju.

§. 61. Pěvanje.

Naučna cělj: Ima se izvežbati sluh methodičnim učenjem pěsamah jednoga i po mogućnosti shodnih pěsamah sa više glasovah.

U svakom razredu (od prvoga glavne učione počamši) po jedan sat na tjedan.

I. RAZRED gl. učione

Vežbanje sluha u razlikovanju glasa (visok, nizak). Mehaničko izvadjanje Dur-skale (glasbene lěstvice) i uvežbanje njezino na shodnih pěsmah jednoga glasa, pošto su jih učenici prije na pamet dobro naučili.

II. III. i IV. RAZRED gl. učione.

U ovih razredih ima učitelj postepeno oko toga nastojati, da se učenici učvrste u Dur-skali i da u poslědnjem (IV.) razredu dotěraju do Dur-troglasa, vežbajući vazda glas i sluh. I u ovih razredih imaju se učenici vežbati u pěvanju shodnih pěsamah, a uz put ima se kod svake pěsme razjasniti takt.

V. VI. RAZRED.

U ovih razredih počima i nastavlja se theoretična obuka u pěvanju, napose tumače se kajde (note); stanke ili odužci (pauze); križić; B; razstava; glasbena lěstvica na različitih stupnjih (najviše sa dva do tri križića; B); sekunde i terce; prosti takti; male vežbe u pogadjanju glasa. Prisvojeno znanje upotrebljuje se u ovih razredih u pěvanju shodnih pěsamah.

VII. RAZRED.

Opetovanje i bolje usvojenje predjašnjega. Kvarte, kvinti, seksti i t. d. Nastavljaju se vežbe u pogadjanju glasa upotrěbivši vazda shodne pěsme; pěvanje na dva glasa u shodnih pěsmah.

VIII. RAZRED.

Učenici učvrštjuju se u pěvanju sa dva glasa; vežbanje u pěvanju sa tri glasa, upotrěbljujuć vazda shodne pěsme.

Kod pěvanja u tri i više glasovah mogu se i učenici drugih razredah po mogućnosti upotrěbiti

§. 65. Tělovežba.

Naučna cělj: Na temelju hrvatske terminologije ima se tělovežbom narodni značaj jačati, tělesne sile razvijati, okretnost i odvažnost podupirati. U svakom razredu po dva sata na tjedan.

I. II. RAZRED glavne učione.

Laglje vežbe u redu; vežbe u prostom kretanju; vežbe palicami i skakanje.

III. RAZRED iste učione.

Obsežnije vežbe u redu i prostom kretanju; skakanje; vežbe na kolutih; ověsivanje i penjanje.

IV. RAZRED iste učione.

Predjašnje se vežbe ponavljaju; vežbe na visećih srsih i poraba konopa za ljuljanje.

V. RAZRED gradjanske učione.

Uz sve predjašnje vežbe vežbaju se učenici na položitih (horizontalnih) lěstvah i dvolěstvah.

VI. VII. i VIII. RAZRED.

Vežbe u redu i u prostom kretanju nastavljaju se i obširnije uzimlju. Vežbanje krugljami: vežbe na dvobrani i srgi.

Opaska. Kod svih ovih vežbah ima se, koliko moguće, gledati na buduću vojničku potrebu učenikah, te se radi toga kod obučavanja u tělovežbi učenici niti vežbati neimaju u posebnih vojničkih vežbah.

Digitized by Google

D. Neobvezni predmet.

§. 63. Talijanski jezik.

Učenje ovoga jezika ima se bud na želju gradskoga zastupstva bud na predlog učiteljskoga těla gradjanske učione uvesti.

Dotičnu naukovnu osnovu, izradjenu po obrazujućemu učitelju, ima ravnateljstvo preko gradskoga poglavarstva visokoj zemaljskoj vladi odobrenja radi podnesti. Medjutim nesmije broj satih na tjedan po razredu biti veći od 2.

E. Dodatak.

§. 65. Nazočna osnova izradjena je za podpune gradjanske učione (vidi „pregled osnove naukah pod I.).

Pregled osnove naukah za gradjansku učionu, koja bi potrebam grada Karlovca odgovarala, nalazi se u dodatku pod II.

§. 66. Ustrojni nacrt i naukovna osnova stupa u život, ako na'nj gradsko zastupstvo pristane i visoka zemaljska vlada odobri.

Svaka preinaka ima pokraj privole gradskoga zastupstva odobrenje kr. zemaljske vlade zadobiti.

Digitized by Google

I. Pregled osnove naukah

za četverorazrednu gradjansku učionu sa tri strukovna tječaja.

Predmet	I. r. (V.)	II. r. (VI.)	III. (VII.) r.			IV. (VIII.) r.			Svega
			trgovački tj.	obrtnički tj.	gospodarski tj.	trgovački tj.	obrtnički tj.	gospodarski tj.	
A. Obvezni predmeti.									
Věronauk	2	2	2	2	2	2	2	2	8
Hrvatski jezik i sastavoslovje	4	4	4	4	4	4	4	4	16
Němački jezik	2	2	2	2	2	2	2	2	8
Zemljopis i pověst	4	4	4	4	4	4	4	4	16
Računica i prosto knjigovodstvo	4	4	4	4	4	—	—	—	12
Računica i dvostruko knjigovodstvo	—	—	—	—	—	6	—	—	6
Algebra	—	—	—	—	—	—	3	3	3
Měrstvo i crtanje (sa prostoručnim risanjem)	6	6	—	6	6	—	6	6	24
Modelovanje	—	—	—	—	—	—	4	—	4
Naravoslovje i lučba	—	4	4	4	4	—	—	—	8
Poznavanje robe i lučbena tehnologija	—	—	—	—	—	5	—	—	5
Mehanika i mehanička tehnologija	—	—	—	—	—	—	5	5	5
Prirodopis	3	3	—	—	—	—	—	—	6
Nauci u poslovnici (komptoir)	—	—	6	—	—	6	—	—	12
Nauk o gospodarstvu	—	—	—	—	4	—	—	6	10
Svega	25	29	26	26	30	29	30	32	143
B. Relativno-obvezni predmeti.									
Krasopis sa stenografijom	1	1	1	1	1	—	—	—	3
Pěvanje	1	1	1	1	1	1	1	1	4
Tělovežba	2	2	2	2	2	2	2	2	8
Ukupno	29	33	30	30	34	32	33	35	158
C. Neobvezan predmet.									
Talijanski jezik	2	2	2	2	2	2	2	2	8
Ukupno	31	35	32	32	36	34	35	37	166

Digitized by Google

II. Pregled osnove naukah

za četverorazrednu gradjansku učionu u Karlovcu sa strukovnimi tječaji.

Predmet	I. r. (V.)	II. r. (VI.)	III. (VII.) r. trgovački tj.	III. (VII.) r. obrtnički tj.	IV. (VIII.) r. trgovački tj.	IV. (VIII.) r. obrtnički tj.	Svega
A. Obvezni predmeti.							
Věronauk	2	2	2	2	2	2	8
Hrvatski jezik i sastavoslovje	4	4	4	4	4	4	16
Němački jezik	2	2	2	2	2	2	8
Zemljopis i pověst	4	4	4	4	4	4	16
Računica i prosto knjigovodstvo	4	4	4	4	—	—	12
Računica i dvostruko knjigovodstvo	—	—	—	—	6	—	6
Algebra	—	—	—	—	—	3	3
Měrstvo i crtanje (sa prostoručnim risanjem)	6	6	—	6	—	6	24
Modelovanje	—	—	—	—	—	4	4
Naravoslovje i lučba	—	4	4	4	—	—	8
Poznavanje robe i lučbena tehnologija	—	—	—	—	5	—	5
Mehanika i mehanička tehnologija	—	—	—	—	—	5	5
Prirodopis	3	3	—	—	—	—	6
Nauci u poslovnici (komptoir)	—	—	6	—	6	—	12
Svega	25	29	26	26	29	30	133
B. Relativno-obvezni predmeti.							
Krasopis sa stenografijom	1	1	1	1	—	—	3
Pěvanje	1	1	1	1	1	1	4
Tělověžba	2	2	2	2	2	2	8
Ukupno	29	33	30	30	32	33	148
C. Neobvezan predmet.							
Talijanski jezik	2	2	2	2	2	2	8
Ukupno	31	35	32	32	34	35	156

Digitized by Google

BRITISH
24JU76
MUSEUM

Digitized by Google